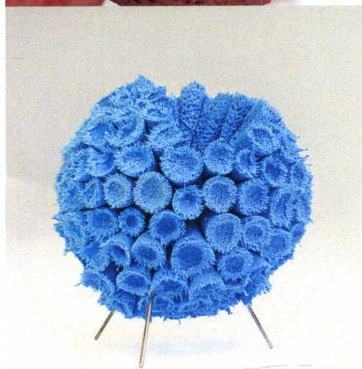

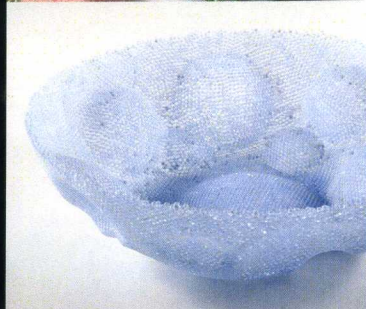
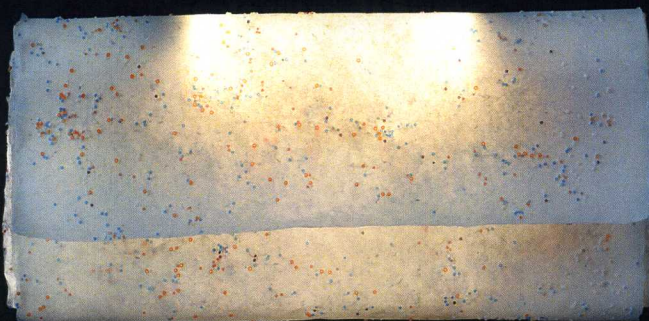
sklář a keramik

Odborný časopis pro průmysl skla, keramiky a bižuterie

FINÁLOVÁ DÍLA MASTER OF CRYSTAL 2023

Perlička *i trochu jinak*

PRECIOSA

PRECIOSA-ORNELA.COM

ÚBOK – Ústav bytové a oděvní kultury v Praze

PAMĚTI
VZPOMÍNKY

ÚBOK – Institute of Housing and Clothing Culture in Prague

František Janák

Do ÚBOKu jsem poprvé nastoupil jako vývojový pracovník v lednu 1986 a pracoval jsem tam dva roky do prosince 1988. Podruhé jsem byl zaměstnaný v nástupnické firmě LINEA ÚBOK jako výtvarník od listopadu 1993 do března 1995. Moje vzpomínky se týkají hlavně prvního období. V ÚBOKu v roce 1986 končil výtvarník Pavel Hlava a hledal se jeho nástupce. Já jsem měl za sebou pět let práce na volné noze. Uživit rodinu ale nebylo nijak snadné, toho roku se nám mělo narodit druhé dítě, a tak jsem nabídku tehdejšího šéfa oddělení skla a keramiky Ivana Šnajdra rád přijal. Nevěděl jsem zcela jistě do čeho jdu. Po pěti letech relativní svobody jsem se přeci jenom obával pravidelné pracovní doby a také jsem se celkem oprávněně domníval, že budu mít mnohem méně času na svou vlastní volnou tvorbu, které jsem se nemínil vzdát.

ÚBOK sídlil v horních patrech tří budov v Praze na Příkopech, což samo o sobě vzbuzovalo respekt. V oddělení plastického vytváření jsem potkal starší renomované kolegy-skláře Vladimíra Jelínka, Vratislava Šotolu a Jiřího Šuhájka, které jsem už osobně dobře znal z dřívějších. Pociťoval jsem to jako pocitu, že si mě vybrali jako náhradu za tehdy mnohem slavnějšího designéra Pavla Hlavu, a že mými novými kolegy měli být tito mnou velmi respektovaní výtvarníci. Vedle těchto osobností jsem měl tu čest mít za kolegy ještě skláře Jiřího Boháče, designéra svítidel a teoretika osvětlovací techniky Pavla Gruse a keramiky Václava Šeráka a Jiřího Laštovičku. Ve druhém období také výtvarníky Karla Novotného a Jaroslava Štursu. Naší sekretářkou byla skvělá Máša Dolejšová, snacha vynikajícího a slavného keramického výtvarníka Václava Dolejše, který byl také svého

času zaměstnancem ÚBOKu. Starala se o nás, vařila nám kafe, všechno věděla a všechno zařídila a myslím, že nás výtvarníky měla ráda a my jí taky. Takže když někdy prohlásila, že jde do Tomosu, bylo jasné, že se potřebuje ulít z práce a my jsme jí rádi kryli záda a ona zase na oplátku nám.

S kolegou Jiřím Šuhájkem jsem dokonce seděl v jedné kanceláři. Trochu se se mnou škorpil o to, jak daleko mám posunutý v malé kanceláři svůj stůl, ale vzhledem k tomu, že Jirka tam příliš nepobýval, ztratily tyto prostorové požadavky časem na důležitosti. Jirkovi se dařilo všechno, na co, jak se říká, sáhnul. Jirkovy návrhy vynikaly především v oblasti hutního skla, protože je sám dobrý foukač skla. To se později výrazně projevilo, když se stal uměleckým ředitelem nové sklárny B. A. G. ve Vsetíně, jejíž produkci vtiskl svůj jedinečný styl. Svou výraznou stopu zanechal i v produkci firmy Moser. Uměl si ovšem poradit i se strojně vyráběnými výrobky. Téměř každý jeho nový návrh získal nějakou cenu za design, ať už v rámci oboru, nebo na soutěžích, které organizoval Institut průmyslového designu. Fantastické byly například jeho návrhy pro odstředivé lití, které také sklízely zasloužený úspěch v zahraničí, nebo jeho nápojový soubor pro stonkolis. Je také vynikající malíř a grafik a realizoval řadu monumentálních skleněných figurálních plastik.

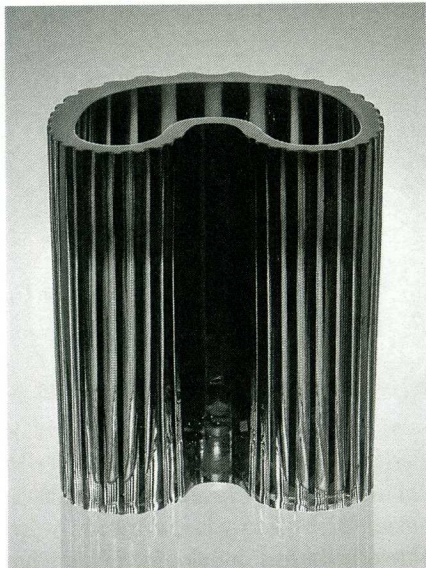
Jirka byl v neustálém válečném stavu s naším šéfem Ivanem Šnajdrem, který ho nutil dodržovat pracovní dobu. Něco jako volnou pracovní dobu, kterou vymáhal, socialistický zákonník práce pochopitelně neznal. Nicméně pokud vím, tak jeho absence šéf nakonec, ač nerad, toleroval, snad s výjimkou průběžně udělovaných formálních

důtek, protože si byl dobře vědom jeho designérských kvalit. Na ÚBOKu se tradovala historka, že jednou Jirka řediteli Houdovi, který s ním chtěl mluvit, vzkázal, že přijde, až mu změkne máslo ke snídani. A vskutku, kolem oběda byl Jirka v práci jako na koni! Naše společné sdílení jedné kanceláře bylo okořeněné faktem, že já jsem měl dvě děti narozené v jeden den a Jirka dokonce děti tři! Jaká je statistická šance takového úkazu?

Rád bych také ještě řekl pár slov o Vladimírovi Jelínkovi, Vratislavu Šotolovi, Jirkovi Boháčovi, Václavu Šerákovi a Jirkovi Laštovičkovi, kteří, kromě Jirky Boháče a Jirky Laštovičky, už nejsou mezi námi. Vladimír Jelínek byl opravdový gentleman se vším, co to slovo znamená, který se jako gentleman oblékal a choval. Nevzpomínám si, že by někdy řekl neslušné slovo. Jeho návrhy na sklo byly také takové – jemné, proporčně vyvážené, dokonale dotažené. Proto se jeho návrhy zejména dobře uplatňovaly při tvorbě souborů nápojového skla. Je také respektovaný pro svoje návrhy rytého a broušeného skla, kde se projevovala jeho vlastní rytecká a brusícká zručnost a zkušenost. Byl to vynikající malíř, maloval krásné, snové krajiny. Byla radost s ním posedět a povídat si. Svůj talent prokázal i tím, že se sám naučil velmi dobře německy.

Vratislav Šotola byl nejenom skvělý návrhář, jehož nápady v mnohém předběhly dobu. Nadčasové byly zejména jeho broušené dekory na barevných a přejímaných tvarech. Jako jeden z mála českých sklářských výtvarníků dokázal prosadit k realizaci své návrhy lisovaného skla, s kterým měl veliké zkušenosti jako zaměstnanec Sklo Unionu. Výborné byly například jeho návrhy na pивní půlity.

Váza, ručně foukané, vrstvené a broušené sklo, design Vratislav Šotola pro Crystalex, Nový Bor, 1987, Sběrka MSB v Jablonci nad Nisou, foto Aleš Kosina

Vráta byl také vynikající vypravěč a chodící encyklopedie. Sedět s ním u kávy, jezdit na jednání, nebo vzorování do skláren, bylo vždycky spojené se zážitkem. Pokaždé jsem se těšil, až spolu zase někam pojedeme. Byl velkým gurmánem a obědy s ním byly jako obřad, k polévce mu musel číšník vždy přinést chlebovou patku! Pamatoval si neuvěřitelné detaily z poválečného vývoje českého skla a z historie ÚBOKu, pamatoval si jména akterů a uměl to i dát na papír. Jednou jsem s ním u něho doma proseděl celé odpoledne. Trochu jsme popíjeli a Vráta k tomu krájel slaninu a vyprávěl. Dodnes lituji toho, že jsem u sebe při té příležitosti neměl magnetofon, nebo diktafon. Spousta cenných informací a vzpomínek tak odešla s ním.

Jirku Boháče mohl každý návštěvník zastihnout u jeho stolu, jak tam, bafaje ze své oblíbené dýmky, něco kreslí nebo rýsuje. Věnoval se hodně lisovnému sklu a tento obor vyžaduje detailně provedené výkresy, což byla Jirkova parketa, kterou si dle všeho našel už za svého působení návrháře svítidel ve firmě Osvětlovací sklo ve Valašském Meziříčí. Uměl si ale poradit i s hutním sklem. Několik pěkných vzorků jeho prací mám ve své sbírce. Jirka toho nikdy moc nenamluvil, ale byl samozřejmě stálíci celého našeho kolektivu. Byl naprostou protivou bohémsky naladěného Jirky Šuhájka. Těžko by se hledali dva tak naprosto odlišné typy lidí. Kdoví, možná Jiřímu Boháčovi scházelo trochu toho fanfaronství a odvázanosti Jirky Šuhájka. Jeho přepečlivě vypra-

cované a provedené návrhy ne vždy dostaly šanci na realizaci.

Myslím, že na jaře roku 1994 jsme s Jirkou jako řidičem a v jeho autě podnikli spanilou jízdu na veletrh Ambiente do Frankfurtu nad Mohanem. Společnost nám dělali ještě Jaroslav Štursa a Vladimír Jelínek. Spali jsme ve studentském hostelu v Sachsenhausenu a tam jsme také večer zašli do stylové putyky na proslulý apfelwein a poručili jsme si k večeri společnou mísu. Tu hromadu masa a klobás jsme neměli žádnou šanci ten večer sníst a nechali jsme si to zabalit sebou. Druhý den jsme z toho na veletrhu pohostili i Jirku Laštovičku ve stánku Karlovarského porcelánu a ještě nám zbylo na cestu domů! Po ukončení činnosti Linea ÚBOK Jirka předával svoje zkušenosti a znalosti studentům sklářské školy v Novém Boru, kde působil celkem šest let jako učitel.

Václav Šerák byl především slavný a uznávaný výtvarník v oblasti volné tvorby, který byl často zvaný na domácí i zahraniční výstavy, symposia a workshopy. V zahraničí také posbíral řadu prestižních cen. Svoji dokonalou znalost keramického materiálu, byl vyučený točič porcelánu, skvěle uplatňoval i ve svých návrzích pro průmyslovou výrobu, zejména pro Karlovarský porcelán, a využíval tam výtvarné prvky a detaily ze svých keramických soch inspirovaných barokem. Také za svůj design posbíral řadu ocenění. Po sametové revoluci se stal profesorem na pražské UMPRUM a zúčastňoval se také zahraničních symposií ve vytváření ledových skulptur. Byl to velmi oblíbený a naprosto neznámý účastník všech možných oslav a posezení, z kterých pravidelně odcházel jako poslední, přestože noční cestování do Čakovic, kde bydlel, určitě nebylo jednoduché. Uměl rozdávat dobrou náladu a úsměvy na všechny strany. Bez jeho účasti by nebyl žádný mejdan představitelný.

Jiří Laštovička je nepřekonatelný porcelánový guru. České porcelánky v něm našly opravdu vrcholně erudovaného výtvarníka. Svou kariéru po ukončení VŠ UMPRUM začal jako designér Karlovarského porcelánu v Lesově. Tam nabyl svoje veliké zkušenosti průmyslového návrháře. Vždy přesně věděl, co a jak je třeba udělat, aby měl jeho návrh šanci na realizaci. Na ÚBOK nastoupil v roce 1981 a pracoval tam až do roku 1992, kdy se stal kmenovým návrhářem firmy Porcela Plus. Vyniká především v oblasti stolních souborů a za svou

práci získal celkem 13 cen za design. Vytvořil též soubor pro Pražský hrad. Jeho návrhy mají často hravý podtext. Věnoval se ale i autorské tvorbě a stejně jako Václav Šerák se zúčastňoval symposií v tvorbě sněhových a ledových soch. Realizoval mnoho samostatných i skupinových výstav doma a v zahraničí. Měl jsem rád jeho suchý humor.

Postupně jsem pak poznal celou řadu dalších výtvarníků z oddělení plošného vytváření (tedy textiláků, a prostoroového vytváření), kde pracovali architekti. Byli to například Viera Bošková, skvělá malířka akvarelů, Adéla Krbůšková, Jarka Hrušková, naše dvorní astroložka, Karel Lapka, Jiří Bárta a Ivana Čapková a několik dalších, jejichž jména si už dnes nevybavuji. Poznali jsme se také s teoretiky Josefem Hejzlarem, Danou Karasovou a Pavlou Drdáckou. Obě dámy svou prací a životem dávaly dobrý příklad toho, jak inteligentní, talentované a sebevědomé osobnosti na ÚBOKu pracovaly. Z obou se později staly mé opravdové kamarádky. Obě se sobě podobaly svou zarputilostí a neústupností v odborných záležitostech. Uspět s nimi v diskusi mohl opravdu jen zkušený a znalý diskutér. Dana Karasová byla erudovaná odbornice zejména v oblasti nábytkářské tvorby, což ji později kvalifikovalo pro práci v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze, pro které vytvořila skvělou expozici nábytkového designu v Kamenici nad Lipou. V roce 2011 mi Dana laskavě zahájila mou samostatnou výstavu ve Sklářském muzeu v Kamenickém Šenově. Se svým manželem Pavlem Karasem byla zanícenou účastnicí srazů

Dóza a svícen, foukané a broušené sklo, design Vladimír Jelínek pro Karlovarské sklo, Karlovy Vary, 1986, oceněno v soutěži CID 1986, reprodukce z dobového časopisu

automobilových veteránů a sama se dokonce naučila hrát na dudy!

Pavla Drdácká se specializovala na moderní sklářskou tvorbu a byla mimo jiné tajemnicí prvních sklářských symposií IGS v Novém Boru, u jejichž zrodu stál i ÚBOK. Pomáhala mladým výtvarníkům pro které pořádala výstavy a psala články do časopisů. Stála u zrodu i mé kariéry sklářského výtvarníka. V roce 1982 mi nečekaně zavolala, že pokud mám zájem, ať okamžitě přijedu do Nového Boru, kde se právě konala schůzka budoucích účastníků prvního ročníku IGS. Z pozvaných totiž vypadl jeden slovenský výtvarník, který právě emigroval do zahraničí. Neváhal jsem samozřejmě ani vteřinu, skočil do své rezaté oktávky a pelášil do Crystalexu. Tato účast na první opravdu veliké mezinárodní sklářské akci mi otevřela cestu do světa, mezi řadu velmi slavných a uznávaných zahraničních výtvarníků, o domácích nemluvě. Byli to například Sybren Valkema, Heikki Kallio, Zoltán Bohus, Ronald Pennell, Willy Pistor, Stephen Procter, János Jegenyés, Willem Heesen nebo Finn Lynggaard, s kterými jsem byl od té doby v kontaktu, a s nimiž jsem se pak setkával na dalších výstavách a symposiích, nebo při příležitostných cestách do zahraničí. Vzhledem k tomu, jak těžké bylo za Husákova režimu cestovat a získávat informace, byly pro mě tyto kontakty do budoucna naprosto klíčové.

Pavla Drdácká se později provdala do Dánska a její odchod do zahraničí byl pro naši sklářskou scénu opravdu velkou ztrátou, byť s námi zůstávala v kontaktu a i nadále se snažila českému sklu pomáhat a organizovat výstavy. V roce 1986 Pavla přijala naše pozvání zúčastnit se mezinárodního Chamber symposia osmi výtvarníků v ateliéru Durka Valkemy a Anny Carlgren v Amsterdamu a napsala text pro katalog následné výstavy v galerii Roba van den Doela v Haagu. Z české strany se zúčastnili Pavel Werner, Pavel Trnka a já.

Zasloužila se také například o dlouhodobou zápůjčku českého moderního skla do vznikajících sbírek sklářského muzea v dánském Ebeltoftu. S tím je spojená kuriózní historka. Výběr skla pro sbírku v Ebeltoftu proběhl, avšak české úřady nechťely slyšet o zápůjčce a trvaly na prodeji kolekce přes Artcentrum, zabývajícím se zahraničním obchodem, aby stát získal valuty. Finn Lynggaard, který stál u zrodu tohoto sklářského muzea, měl však vše dobře

Vázy, foukané a malované sklo, design Jiří Šuhájek pro Crystalex, Nový Bor, kolekce Bohemia Selection, 1989, reprodukce z dobového časopisu

promyšleno a nechtěl nové muzeum zatížit darovacími daňovými povinnostmi. Pavlu Drdáckou (Rossini) vyzval, aby tehdejšímu prezidentu Husákovi napsala dopis a požádala ho, aby shromážděné umělecké sklo mohlo být neprodleně zasláno do Dánska. To se nakonec podařilo a česká kolekce patřila k nejrozsáhlejším i nejkvalitnějším, neboť zahrnuje pozoruhodná díla špičkových umělců a patřila dlouhá léta k tomu nejlepšímu, co muzeum v Ebeltoftu vystavovalo. Pavle to samozřejmě dost zkomplikovalo život a další spolupráci s Čechy, byla pravidelně vyzývána k „návštěvám“ na československém velvyslanectví v Kodani. Publikace studiového skla s poděkováním od Finna Lynggaarda za vynaložené úsilí a za velkorysý dar od mnoha českých sklářských výtvarníků je však pro ni dodnes satisfakcí.

Vynikající modelářské zázemí nám na ÚBOKu zajišťovali bratři Vojtěch a Zdeněk Svobodovi, kteří uměli vykouzlit ze sádry naprosto neuvěřitelné a dokonalé modely všeho, co jsme si jen vymysleli. Oba bratři byli výborní fotbalisté, kteří ještě s Františkem Frídem, jako naším kapitánem, a se mnou tvořili základ fotbalového týmu Bokem ÚBOKu, s kterým jsme několik let hráli pražskou Hanspaulskou ligu v malé kopané a šířili tak čest a slávu ÚBOKu i tímto směrem. František Frídl převzal po odchodu Pavly Drdácké pozici tajemníka IGS v Novém Boru.

Jak sám název organizace napovídá, nedílnou součástí ÚBOKu bylo také oddělení módního návrhářství. S pracovníky a návrháři odtud jsme však příliš do styku nepřicházeli.

ÚBOK často navštěvovalo mnoho dalších výtvarníků a teoretiků a lidí z výrobních závodů, mezi nimi například

Václav Dolejš, nebo Jana Horneková. Všechno skvělí a chytří lidé. Jana Horneková, s kterou jsem se až do její smrti často setkával, a která mi v roce 1988 laskavě napsala text do katalogu mé samostatné výstavy v Chebu, byla zaměstnaná v Uměleckoprůmyslovém muzeu a v Národní galerii. V době mého působení například zorganizovala pro oddělení plastického vytváření ojedinělou výstavu skla a keramiky v galerii na Březové Hoře u Příbrami.

ÚBOK se mi v té době jevil jako neuvěřitelný skansen svobody uprostřed marasmu normalizace. Do horních pater, kde jsme sídlili, jakoby tento ledový průvan vůbec nedosáhl. Hovořili jsme a diskutovali naprosto otevřeně a o všem bez obavy, že by nás snad někdo mohl za naše řeči a politické názory udat. Dokonce mezi nás často chodila i Kamila Moučková, vyhozená hlasatelka z české televize. V partě jsme také slavili narozeniny, Mezinárodní den žen a jiné společenské události, chodili jsme společně na obědy do okolních restaurací a někdy jsme tam poseděli i po práci. Nezasvěcený návštěvník, který by v té době navštívil ÚBOK a viděl, kolik času jsme tam jen tak proklábosili u kávy, by si mohl myslet, že si dělnická třída platí partu flákačů. S odstupem let, když jsem se setkával s anglickým výrazem „brainstorming“ jsem si uvědomil, jak důležité tyto diskuze byly a jakou báječnou tvůrčí atmosféru vytvářely. Bavit se s chytrými lidmi člověka nabíjí a motivuje. Do práce jsem tedy velmi brzy začal jezdit s chutí a rád. O to víc, když moje návrhy nekončily v koši, ale když stále více z nich bývalo přijato ke vzorování, a když začaly dostávat ceny za design!

Velikou výhodou práce na ÚBOKu byla možnost setkávání se s firemními návrháři koncernu Crystalex na výtvarných radách, u příležitosti vzorování ve sklárnách nebo také na školeních či přednáškách, které ÚBOK organizoval. Nikdy jsem osobně neměl pocit, že by mezi námi byla nějaká řevnivost. Jistá soutěživost určitě ano, ale byla to soutěživost zdravá. Měl jsem osobně radost vidět v nových kolekcích, připravovaných zejména na jarní a podzimní veletrhy Ambiente ve Frankfurtu nad Mohanem, návrhy kolegů z průmyslu a těšil jsem se na předváděcí dny v Crystalexu, co nového tam zase uvidím.

Absolventi UMPRUM, včetně svého času i mě, měli tendenci podnikovými návrháři opovrhovat. Popravdě řečeno teprve na ÚBOKu jsem se naučil jejich práci pa-

